

İNSANLARI YAŞAMA BAĞLAYAN NEDENLER NELERDİR? YAŞAMI SÜRDÜRME NEDENLERİ ENVANTERİNİN (YSNE) GÜVENİRLİĞİ VE GEÇERLİĞİ

Uzm. Ayşegül Durak
Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi
Ar. Gör. Yeşim Yasak - Gültekin
ODTÜ, Psikoloji Bölümü
Doç. Dr. Nesrin H. Şahin
Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, insanları yaşama bağlayan, hayatlarını sürdürmelerine neden olan düşünceleri yansıtan bir ölçek olan YSNE'nin Türk örneklemi için geçerlik ve güvenilirliğini saptamaktır. Ölçeğin Türk kültürel yapısına daha uygun hale getirilmesi için bir pilot çalışma ile işe başlanmış, Linehan ve arkadaşlarının (1983) 47 maddelik ölçeğinde bulunmayan 40 madde seçilerek orijinal YSNE'ye eklenmiştir. Böylece 87 maddelik bir ölçek oluşturulmuş ve 230 kişilik esas örnekleme uygulanması sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu ortaya çıkmıştır.

ABSTRACT

The purpose of this study, to check the validity and reliability of YSNE (Reasons for Living Inventory) for Turkish populations. A pilot study to adapt the inventory for Turkish culture was done. As a result, 40 new items were added to the original inventory developed by Linehan et al. (1983). The new inventory consisted of 87 items were given to a sample of 230 people. The study showed that the inventory is a reliable and valid scale for Turkish culture.

GİRİŞ

İntihar oranları son yıllarda özellikle gençler arasında dramatik bir artış göstermektedir. İntihar, ABD'de 15-24 yaş arası gençlerin ölüm nedeni olarak 1950 yılında beşinci sırayı alırken, 1980 yı-

lında 3. sırayı, 1989 yılında ise ikinci sırayı almıştır (Dixon, Rumford, Heppner ve Lips, 1992). İntihar oranındaki artış 1957 ve 1987 yılları arasında 15-24 yaş grubundaki gençlerde %222'dir. (Berman ve Jobes, 1991). ABD'de bir yılda 25000'nin üzerinde insanın kendini öldürdüğü belirtilmektedir (Linehan, Goodstein, Nielsen ve Chiles, 1983). Bu sayı 1985 yılında 28500'e ulaşmıştır (Dixon, Heppner ve Anderson, 1991; Dixon ve diğerleri; 1992)

Türkiye'deki istatistiklere bakıldığında da bu oranın yıllara göre bir artış gösterdiği görülmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre, intihar oranı 1981'de 100000/1.92 iken, 1990 yılında bu 100000/2.42'ye yükselmiştir. Ayrıca 15-24 yaş grubu intihar oranı en yüksek olan grup olarak saptanmıştır (D.I.E. İntihar istatistikleri, 1990). İntihara teşebbüs açısından bakıldığında da, 15-24 yaş grubunun yanısıra, depresif kadın hastaların önemli bir risk grubunu oluşturdukları görülmektedir. (Özşahin, Aydın, Boz, Battal ve Özgen, 1988; Maner, Pınar, Yeşilbursa, Taptık, Uğur ve Yaman, 1988).

Bindokuzyüzseksendört yılında intihar edenlerin %3.8'i, 15 yaşın altında; %32'si 15-24 yaş arasında; %20.2'si 25-34; %11.2'si 35-44; %11.5'i ise 45-54 yaş arasındadır. Bunu %7.6 ile 55.64 yaş grubu izlemektedir. Bu oranlar 65-74 yaş grubu için %5.6'ya düşmektedir. İntihar edenlerin %37.7'si bekar, %9.5'i dul ya da boşanmış, %52.8'i ise evlidir. %62.1'i kent kökenli, %37.9'u ise kırsal kesimden-dir (Sayıl, 1992).

Aile, arkadaş ve eşle ilişkiler ve geçim sıkıntısı en yaygın intihara teşebbüs nedeni olarak belirtilmektedir. Diğer yandan, başkalarının davranışlarında değişiklikler yapmak amacı olarak yorumlanabilecek kızgınlık, çaresizlik, umutsuzluk ve intikam gibi motifler, intihar teşebbüslerinde ortaya çıkan baskın duygular olarak bulunmuştur (Eğrilmez, Kültür ve Ulun, 1988; Ceyhun, Ergin ve Durukan, 1992).

İntihar davranışı ve depresyon ilişkisi üzerine yapılan çok sayıda araştırmadan sonra varılan nokta, depresyona eşlik eden umutsuzluk duygusunun depresyonun diğer boyutlarına kıyasla intiharla daha yakından ilişkili olduğudur (Osman, Jones ve Osman, 1991). Umutsuzluk, intihar davranışı ile ilişkili olan bilişsel boyut olarak karşımıza çıkmaktadır. İntihar literatüründe umutsuzluk dışında ele alınan diğer bilişsel değişkenler ise, katı düşünce tarzı (rigid cognitive style) (Neuringer, 1964; Patsiokas, Clum ve Luscomb, 1979) ve yetersiz problem çözme becerileridir (Lerner ve Clum, 1990; Schotte ve Clum, 1982). Söz konusu bu çalışmalar intihara eşlik eden "olumsuz" bilişler üzerinde odaklanırken, Crumbaugh'ın (1968) geliştirmiş olduğu Yaşamdaki Amaçlar Testi (Purpose-in-Life Test) ve Linehan ve arkadaşlarının geliştirdiği (1983) Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri (Reasons for Living Inventory), kişileri intihar davranışından alıkoyan daha "olumlu" bilişler üzerinde odaklanmaktadır. Her iki ölçeğin geliştirilmesinde Victor Frankl'ın ve Des Pres'in, Nazi kamplarındaki bütün olumsuzluklara rağmen yaşamlarını sürdürebilen kişiler üzerindeki incelemelerinden yararlandığı belirtilmekte ve intihar eden ve etmeyen bireylerde farklılık gösteren faktörlerden birinin, bu kişilerin inanç sistemlerinin içeriği olduğu söylenmektedir (Linehan, Goodstein, Nielsen ve Chiles, 1983).

İntihar davranışını azaltabilecek hayata bağlayıcı birçok inanç ve beklenti vardır. Bu görüşten yola çıkan Linehan ve arkadaşları (1983), yaşamına son veren kişilerden farklı olarak, intihar etmeyen bireylerin özelliklerinin neler olduğunu belirlemek için gerektiğini ve insanları yaşama bağlayan, yaşamlarını sürdürmelerini sağlayan etkenlerin de intihar davranışını önlemede, en az intihar etme nedenlerinin bilinmesi kadar önemli olduğunu vurgulamışlardır. Bu amaçla, insanların yaşamlarını sürdürmelerinde önemli olan inançları ve bu inançların önem dere-

celerini belirlemede kullanılacak bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu araştırmacılara göre, intihar davranışında bulunan bireyler bu tür inançlara daha az önem vermektedirler.

Linehan ve arkadaşları (1983) insanları yaşama bağlayan nedenleri; **hayatta kalma ve baş etme inançları, aileye karşı sorumluluk, çocukla ilgili kaygılar, intihar korkusu, sosyal açıdan onaylanmama korkusu ve ahlaki engeller** olmak üzere altı faktör altında toplayarak bunların, intihar davranışları ile olan ilişkilerine bakmışlardır. Sonuçta, kişilerin bu faktörlere verdikleri önem derecesi ile intihar davranışı arasında negatif bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Yaşamı Sürdürme Nedenleri Envanteri (YSNE), Batı'da çeşitli araştırmalarda değişik yaş ve örneklem gruplarına uygulanmıştır (Chiles, Strosahl, Ping, Michael, Hall, Jemelka, Senn ve Reto, 1989; Range ve Antonelli, 1990; Connel ve Meyer, 1991; Neyra ve Goggin, 1990). Amerikalı ve Çinli hastalarla yapılan bir çalışmada, depresyon, umutsuzluk ve yaşama bağlanma açısından iki kültür arasında benzer özelliklerin olduğu bulunmuştur. Her iki kültürün hastalarında da depresyon ve umutsuzluk puanları arttıkça, YSNE'den alınan puanlar düşmektedir (Chiles ve diğerleri 1989). Yaş ortalaması 19.4 olan üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada, hayatta kalma ve baş etme inançları, aileye karşı sorumluluk duygusu ve ahlaki engellerin, intihar düşüncesi ve davranışı bulunmayan gruplarda daha yüksek olduğu saptanmıştır (Connel ve Meyer, 1991). İntihara katkı olan ve olmayan öğrencilerin başarı durumları ve yaşama nedenlerinin incelendiği bir çalışmada da, intihar etmemek için çok az neden gösteren insanların, başarısızlıktan etkilendikleri; başarısızlık deneyimi yaşadıkları durumlarda yaşama bağlanma nedenlerinin de azaldığı görülmüştür (Neyra ve diğerleri, 1990).

Aynı ölçek, Beck Umutsuzluk ölçeği (Beck Hopelessness Scale), Zung Depresyon ölçeği (Zung Depression Scale), İntihar Düşünceleri Skalası (Scale for Suicide Ideation), İntihar Olasılığı Ölçeği (Suicide Probability Scale) ve İntihar Düşünceleri Ölçeği (Suicide Ideation Questionnaire) ile birlikte kullanılarak, intiharın bilişsel, duygusal ve davranışsal yönlerini belirlemek amacıyla uygulanmış ve YSNE'nin, intiharın bilişsel yönünü tek başına ölçebilen bir ölçek olduğu bulunmuştur (Range ve

Antonelli, 1990).

Ülkemizde de intihar olgusunun incelenmesine yönelik bazı ölçekler üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Beck Depresyon Envanteri (BDE) (Hisli, 1989) ve Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ) (Durak, 1993) bunlar arasındadır. Ancak, BDE de , BUÖ de konuya "psikopatolojik" açıdan yaklaşmaktadır. İntihar, incelenmesi çok hassas bir konudur ve etik bir çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Oysa ki aynı konunun "yaşamı sürdürme nedenlerinin" veya "yaşam amaçlarının" sorulmasıyla dolaylı olarak incelenmesinin de mümkün olduğu gösterilmiştir. Ülkemizde, konuya bu açıdan yaklaşan bir ölçek yoktur. Bu tür ölçeklerin intiharı önceden tahmin edici güçleri olabileceği gibi, terapötik değerlerinin de olacağı belirtilmektedir (Osman, Jones ve Osman, 1991).

Bu araştırmanın amaçlarından biri, toplumumuzdaki yaşamı sürdürme nedenlerinin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu makalede, araştırmanın ilk aşaması olan ölçek uyarlama ve geliştirme çalışmaları hakkında bilgi verilecektir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Ankara'da oturan, 157'si kadın ,75'i erkek olmak üzere toplam 232 kişiden oluşmuştur. Örneklemdaki bireylerin yaşları 14-45 arasında değişmektedir, yaş ortalaması 22.08 (ss=4.05) dir. Bu kişilerin %77.2'si üniversite mezunlarından ve üniversite öğrencilerinden oluşmuştur ve %91.8'i bekarıdır. Bu çalışmada SED ölçütü olarak baba eğitim düzeyi alınmıştır. Babaları hiç okumamış ve ilkokul mezunu olanlar alt SED, ortaokul, lise ve dengi okul mezunu olanlar orta SED, yüksek okul ve üniversite mezunu olanlar ise üst SED olarak kabul edilmiştir. Buna göre örneklemin %22.8'i alt SED , %28.5'i orta SED ve %47.9'u üst sosyoekonomik düzeyde bulunmaktadır

Ölçekler

Araştırmada YSNE'nin yanısıra, daha önce üzerinde bazı geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan Beck Depresyon Envanteri (Tegin, 1980;

Hisli, 1988; Hisli 1989), Stresle Başa Çıkma Ölçeği (Şahin, Rugancı, Taş, Kuyucu ve Sezgin, 1992) ve Yalnızlık Ölçeği (Şahin, 1993) kullanılmıştır.

1) Yaşamı Sürdürme Nedenleri Evanteri (YSNE): YSNE, Linehan ve diğerleri (1983) tarafından geliştirilmiş, 48 maddelik kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Puan ranjı 48-288'dir. Denekler her madde de, o maddeye verdikleri önem derecesini 1-6 dereceli bir ölçek üzerinde belirlemektedirler. Bu ölçek, altı alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar: Hayatta Kalma ve Baş Etme İnançları (Survival and Coping Beliefs), Aileye Karşı Sorumluluk (Responsibility to Family), Çocukla İlgili Kaygılar (Child-Related Concerns), İntihar Korkusu (Fear of Suicide), Sosyal Açıdan Onaylanmama Korkusu (Social Disapproval) ve Ahlaki Engellerdir (Moral Objections). Bu altı alt ölçeğin iç tutarlılık katsayıları (Cronbach Alpha) .72 ile .89 arasında değişmektedir (Linehan ve diğerleri, 1983). Osman ve arkadaşları da, 116 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları bir çalışmada test-tekrar test güvenilirliğini $r=.83$ ($p<.05$) olarak bulmuşlardır. Alt ölçeklerin güvenilirlik katsayıları ise .75 ile .85 arasındadır (Osman ve diğerleri, 1991). Bu çalışmada YSNE'nin orijinal 47 maddesi tutulmakla birlikte, kültürler arası farklılıklar da olabileceği düşünülerek, araştırmanın pilot çalışma aşamasında, Linehan ve arkadaşlarının (1983) yaptığı gibi, rastgele seçilmiş 212 kişiye gidilerek açık uçlu bir soru ile ek bir "madde havuzu" oluşturulmuş ve buradan da 40 madde seçilerek 87 maddelik yeni bir ölçek üzerinde çalışılmıştır (Bkz. pilot çalışma).*

2) Beck Depresyon Envanteri (BDE): 21 maddelik kendini değerlendirme türü bir ölçek olan BDE'de her madde, depresyonla ilgili davranışsal bir özelliği belirlemektedir. Maddelerde, depresyonun ciddiyetine göre sıfırdan 3'e kadar seçenekler sıralanmıştır. Puan ranjı 0-63'dür. Ülkemizde yapılan çalışmalarda ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu bulunmuştur. (Tegin, 1980; Hisli, 1988; Hisli, 1989). Tegin (1980) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde iki yarım test ve test-tekrar test yöntemi ile yapılan çalışmada güvenilirlik katsayıları sırasıyla

* Biz bu çalışmada YSNE'yi, Linehan ve arkadaşlarının yayınlamış oldukları bir makaleden elde ettik. Ancak bu makalede ölçeğin 48 maddesi olduğu söylendiği halde 47 maddesine yer verilmişti.

$r=.78$ ve $r=.65$ olarak belirtilmiştir. Aynı çalışmada, hasta örnekleminde elde edilen yarıya bölme güvenirliliği ise $r=.61$ olarak çıkmıştır. Hisli'nin (1988), psikiyatrik örneklem üzerinde yapmış olduğu çalışmada MMPI-D skalası eş zamanlı geçerlik kriteri olarak kullanılmış, aradaki korelasyon katsayısı $r=.63$ olarak bulunmuştur.

Aynı araştırmacı tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir başka çalışmada iki yarım test korelasyonu, $r = .74$ ve iç tutarlılık katsayısı (Cronbach Alpha), $r = .80$ olarak çıkmıştır (Hisli 1989).

3) Yalnızlık Ölçeği (Loneliness Scale) : Bu ölçek, Offer Benlik İmgesi Ölçeği'nin (OSIQ-99) maddeleri arasında, yalnızlık faktörünü tanımlayan 14 maddeden oluşmuş bir alt ölçektir. Ölçekle ilgili bilgiler, 12-19 yaşları arasında 759 öğrenci üzerinde yapılan uygulamalardan elde edilmiştir. Yalnızlık ölçeğinin iç tutarlılığı $\alpha = .83$ olarak bulunmuştur. Yalnızlık ölçeği, BDE' ne ve Benlik İmgesi' ne göre yüksek veya düşük (negatif- pozitif) grupları birbirinden tutarlı olarak ayırabilmektedir. Bu ölçeğin UCLA Yalnızlık Ölçeğiyle de yüksek ilişkileri bulunmuştur. Faktör analizleri sonuçlarına bakılarak, bu ölçeğin "yalnızlık duygusu" ve "yaşama sevincini yitirme" adı verilen iki ana boyutu elde edilmiştir (Şahin, 1993).

4) Stresle Başa Çıkma Ölçeği (Ways of Coping Inventory): Bu ölçek, ilk olarak Lazarus ve Folkman (1984) tarafından insanların stresli gördükleri durumlarla başa çıkmak için neler yaptıklarını anlamak amacıyla geliştirilmiş, 1985 yılında da üzerinde çalışılarak yeni haline getirilmiştir (Folkman ve Lazarus, 1985). Ölçeğin Türkiye'deki uyarılma çalışmalarında bazı yeni maddeler eklenerek 74 maddelik bir ölçek haline getirilmiştir. Üç ayrı çalışmada kullanılmış olan yeni Stresle Başa Çıkma Ölçeği'nin geçerli ve güvenilir olarak kullanılabileceği belirtilmiştir. (Siva, 1988; Uçman, 1990; Şahin ve diğerleri, 1992). Şahin ve arkadaşlarının (1992) 575 üniversite öğrencisi ile yaptıkları çalışmada, ölçeğin 10 maddesinin, depresyon, yalnızlık ve stres belirtileri açısından oluşturulmuş üç ekstrem grupta birden farklılaştığı görülmüştür. Bu maddeler arasından, "etkili başa çıkma" olarak tanımlanan ($\alpha=.72$) 6 tanesinde (4, 7, 8, 13, 31, 39), depresyon, stres semptomları ve yalnızlık açısından düşük puan alan

öğrenciler daha yüksek puanlar alırken; "etkisiz başa çıkma" olarak adlandırılan 11 tanesinde ($\alpha= .76$) (3,18,20,29,33,53,56,59,60,63,71), depresyonu, stres belirtileri ve yalnızlığı fazla olan öğrenciler daha yüksek puanlar almışlardır. Araştırmacılar, bu maddelerin bir "sağlamlık" ölçütü olarak da kullanılabileceğini belirtmektedirler (Şahin ve diğerleri, 1992). Bu çalışmada, söz edilen bu 17 maddeye, depresyon ve stres belirtilerine göre oluşturulmuş iki ekstrem gruba ayırdeden, 5 "etkili başa çıkma" maddesi daha eklenerek, 22 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur.

İşlem

YSNE bu çalışmada, psikoloji alanında İngilizce eğitim görmüş üç akademisyen tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu uzmanların çevirileri doğrultusunda, herbir madde için o maddeyi en iyi temsil ettiği düşünülen çeviri benimsenmiştir. Daha sonra ölçek, iki dili de iyi bilen ve psikoloji alanında eğitim görmüş bir uzman tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Bu çeviri orijinal ölçek ile karşılaştırılmış ve ifade ve içerik uyumlarına göre her maddeyi en iyi temsil eden çeviri, ölçeğin son formuna alınmıştır.

a) Pilot Çalışma:

Çeviri çalışmasından sonra, ölçeğin Türk kültürel yapısına daha uygun hale gelmesi için bir pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışmaya rastgele seçilmiş, 159 kadın, 53 erkek, toplam 212 kişi katılmıştır. Yaş aralığı 15-40, yaş ortalaması 19.84 dır. Çalışmaya katılan kişilerden, kendilerini yaşama bağlayan, yaşamlarını sürdürmelerine aracı olan en az 5 nedeni yazmaları istenmiştir. Her deneyeğin belirttiği nedenler içerik analizi tekniği ile değerlendirilmiş, bu nedenler arasından, Linehan ve arkadaşlarının (1983) 47 maddelik ölçeğinde bulunmayan 40 madde seçilerek orijinal YSNE'ye eklenmiştir. Böylece, 87 maddelik bir ölçek oluşturulmuş ve esas çalışmada uygulamaya hazır biçime getirilmiştir.

b) Asıl Çalışma:

Araştırmada kullanılacak ölçekler bir batarya haline getirilmiş, uygulama grupları halinde ya da tek tek kişilere verilerek tek oturumda yapılmıştır. Ölçeklerin batarya içindeki sırası, her denek için aynı değildir. Uygulamadan önce ölçekler rastgele sırayla dizilerek birleştirilmiştir. Ortalama cevaplama sü-

resinin 25-30 dakika olduğu gözlenmiştir.

Seksenyedi maddelik yeni YSNE'nin maddeleri, madde toplam korelasyon analizlerine tabi tutulduktan sonra, ölçeğin kendisiyle en düşük korelasyonu gösteren, alt ölçek homojenliklerine katkıda bulunmayan ve diğer ölçeklerle anlamlı ilişkisi olmayan maddeler çıkarılarak, ölçek 70 maddeye indirilmiştir. Aşağıda bulgular bölümünde verilecek olan tüm analizler bu 70 madde üzerinden yapılmıştır. Orijinal ölçekte yer alan "Çocukla İlgili Kaygılar" (Child Related Concerns) alt ölçeğini oluşturan üç madde de ("Çocuklarım üzerinde zararlı bir etkisi olur", "Çocuklarımı başkalarının ellerine bırakmak doğru olmaz", "Çocuklarımla büyümelerini görmek isterim"), örneklemin büyük bir kısmının (%91.8) bekar olması dikkate alınarak, hiçbir analize dahil edilmeden araştırmacılar tarafından elenmiştir.

Bulgular

YSNE'nin 70 maddelik formu, Beck Depresyon Envanteri, Stresle Başaışıkma Yöntemleri Ölçeği ve Yalnızlık Ölçeği'nin, bir batarya olarak araştırma örnekleminde (N=232) uygulanması sonucu elde edilen puanlarla ilgili betimleyici bilgiler Tablo 1'de verilmektedir (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1

Ölçeklerin Örnekleme Uygulanması Sonucu Elde Edilen Puanların Ortalama ve Standart Sapmaları

Ölçekler	N= 232	
	X	ss
Yaşamı sürdürme Nedenleri Envanteri	290.63	51.44
Stresle Etkili Başaışıkma Yöntemleri	20.47	4.75
Stresle Etkisiz Başaışıkma Yöntemleri	10.32	3.98
Yalnızlık Ölçeği	31.57	11.33
Beck Depresyon Envanteri	10.99	6.56

Tablodan da görüleceği gibi Beck Depresyon Envanteri, Stresle Başaışıkma Yöntemleri ve Yalnızlık Ölçeği'nden elde edilen ortalamalar, benzer örneklemleri içeren diğer araştırmalardan elde edilen ortalamalara yakındır (Hisli, 1989; Şahin ve ark. 1992; Şahin, 1993).

a) Demografik Değişkenlerle Analizler:

Örnekleminizin yaş değişkenine göre analizlerini yapabilmek için, 14-19 (N=45), 20-23 (N=129) ve 24-45 (N=49) yaşlarındaki bireylerden 3 ayrı grup oluşturulmuştur. YSNE toplam puanının cinsiyet, yaş ve SED gibi değişkenlere göre nasıl değiştiğine 3x2x3 ANOVA çözümüyle bakıldığında yaş ve SED açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Cinsiyet ana etkisi ise anlamlı bulunmuştur [F (1,212)= 17.56, p<.001]. Kadınların YSNE puanlarının (\bar{x} =300.31, ss=47.79) erkeklerinkinden (\bar{x} =271.45, ss=53.44) daha yüksek olduğu görülmüştür (t =3.71, p<.001).

Aynı analiz diğer ölçekler için de yapılmış ve Stresle Başaışıkma Yöntemleri Ölçeği'nin "Etkili Başaışıkma" alt Ölçeğinde, yaş ve cinsiyet ana etkisi anlamlı bulunmuştur. Etkili Başaışıkma Yöntemleri'nin, 20-23 yaş grubunda [F(2,228)= 3.23, p<.05] ve erkekler tarafından daha çok kullanıldığı görülmüştür (t = 2.28; p<.01). Yalnızlık Ölçeği, Beck Depresyon Envanteri ve "Etkisiz Başaışıkma Yöntemleri" ölçeklerinde ise yaş, SED ve cinsiyet değişkenleri açısından fark bulunmamıştır.

b) Ölçekler Arası Korelasyonlar:

Araştırmamızda ölçekler arası korelasyonlara da bakılmış, Yaşamı Sürdürme Nedenleri puanları ile stresle başaışıkma kullanılan "Etkili Yöntemler" puanları arasında, düşük ancak pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki (r=.16, p<.001), YSNE ile BDE ve Yalnızlık Ölçeği puanları arasında ise anlamlı, ancak negatif (r= -.22, p<.001; r= -.12, p<.05) bir ilişki bulunmuştur. bu ilişkiler beklentilerimiz doğrultusundadır.

c) Madde Düzeyinde Yapılan Analizler:

Örneklemdaki kişilerin yaşamı sürdürme nedenleri olarak gördüğü ilk 10 madde, önem derecelerine göre sıralanarak Tablo 2'de verilmektedir (Bkz. Tablo 2).

Tablodan da görüldüğü gibi insanları hayata

Tablo 2
Örneklemin Yaşamı Sürdürme Nedenleri Olarak Önemli Gördükleri İlk 10 Madde

N= 232

No		X	ss
44	Hayatın bana sunacağı herşeyi tatmak istiyorum. Henüz yaşamadığım, ama yaşamak istediğim pek çok şey var.	5.42	.92
13	Gelecekte umudum ve beklentilerim var.	5.36	1.02
4	Öğrenme ve dünyayı tanıma arzusu duyuyorum.	5.32	1.06
59	Hâlâ daha yapacak çok şey var.	5.29	1.08
53	Yerine getirmeyi istediğim ileriye yönelik planlarım var.	5.27	1.00
25	Hayatı seviyorum.	5.25	1.20
42	Hayatta her zaman için bir anlam ve yaşamak için bir neden bulabileceğime inanıyorum.	5.19	1.14
27	Yaşamak için istek duyuyorum.	5.17	1.20
45	Yaşam bize tanınmış bir fırsattır, bunu değerlendirmek gerekir.	5.16	1.18
6	İşlerin daha iyi gideceğinden ve geleceğimin daha mutlu olacağından umudum var.	5.16	1.09

bağlayan, yaşamlarını sürdürmelerine aracı olan en önemli nedenlerin başında, "Hayatın bana sunacağı herşeyi tatmak istiyorum. Henüz yaşamadığım ama yaşamak istediğim pek çok şey var" maddesi gelmektedir ($x = 5.42$, $ss = .92$). Bu maddeyi "Gelecekte umudum ve beklentilerim var" ($x = 5.36$, $ss = 1.02$) maddesi izlerken, yaşamı sürdürme nedeni olarak en az önem verilen maddelerden ikisi, "Kendimi öldürmek için kullanacağım yöntemin işe yaramayacağından korkarım" ($x = 2.04$, $ss = 1.61$) ve "0 kadar beceriksizim ki yöntemim işe yaramaz" ($x = 2.00$, $ss = 1.36$) maddeleridir.

Cinsiyet açısından farklılığa bakıldığında, YSNE'nin 38 maddesinde (Örneğin: "ölümden korkarım.", "Hâlâ daha yapacak çok şey var.", "öğrenme ve dünyayı tanıma arzusu duyuyorum.", "Yaşlılığı tatmak isterim.", "yaşamı özlemekten korkarım."), kadınların aldıkları puanların erkeklerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Diğer 32 maddede ise anlamlı düzeyde cinsiyet farkına rastlanmamıştır.

d) YSNE Maddelerine İlişkin Ekstrem Grup Karşılaştırmaları:

Yanıt örüntülerin daha yakından incelemek ve YSNE'nin daha sonraki araştırmalarda kullanılmak üzere madde ayıklamasını yapmak amacıyla, örneklemin BDE, Stresle Başetme Yöntemleri ve Yalnızlık Ölçeklerinden alınan puanlara göre ekstrem gruplara ayrılmıştır.

Stresle Başaçıkma Yöntemleri Ölçeği, Etkili ve Etkisiz Başaçıkma Yöntemleri olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bu alt ölçeklerde, ortalamasının 1 standart sapma altında puan alan 40 kişi ve 1 standart sapma üstünde puan alan 44 kişiden iki grup oluşturularak (Etkili Başaçıkma Yöntemleri: $x = 20.47$, $ss = 4.75$, Etkisiz Başaçıkma Yöntemleri: $x = 10.32$, $ss = 3.98$), en etkili ve en etkisiz başaçıkma yöntemlerini kullanan gruplar oluşturulmuş ve bu gruplar YSNE maddelerine göre karşılaştırılmıştır. Yapılan t-testi analizi sonucunda YSNE'nin 21 maddesinde, etkili ve etkisiz yöntemleri kullanan kişilerin anlamlı olarak farklılaştıkları görülmüştür.

Bu tür karşılaştırmalar, örneklemin depresyon ve yalnızlık puanlarına göre ekstrem gruplara bölünerek de tekrarlanmıştır. BDE'nin kullanıldığı diğer araştırmalardaki kesme noktalarına bağlı kalınarak, 9 puan ve altı, "depresyon belirtileri düşük", 17 puan ve

üstü ise " depresyon belirtileri yüksek" grupları ayırdetmek için seçilmişlerdir (Hisli, 1989). Örnekleme, bu kesme noktalarına göre 2 ekstrem gruba ayrılmış ve depresyonu ayırdetme özelliğine sahip toplam 27 YSNE maddesi bulunmuştur.

Yalnızlık düzeylerine göre yapılan karşılaştırma için de örneklem, Yalnızlık Ölçeği'nden elde edilen ortalamanın ($x = 31.57$) 1 standart sapma ($ss = 11.33$) altında ve 1 standart sapma üstünde puan alanlar şeklinde iki gruba ayrılmış ve YSNE'nin 32 maddesinin ayrıncı geçerliğe sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 3'de üç ekstrem grubun üçünü de birden ayırdedebilen ortak maddeler yıldız (*) ile işaretlenmiştir. Tablodan da anlaşılacağı gibi toplam 10 madde üç ekstrem grubu da ayırdedebilen güçlü

madelerdir (Bkz. Tablo 3).

e) Faktör Analizi:

Veriler üzerinde ana bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax dönüştürmesine göre bir faktör analizi de yapılarak ölçeğin yapısına bakılmıştır. Faktörler üzerinde .30 yüklenme değeri kriter olarak alındığında, "Genel iyimserlik", "Ahlaki ve Dinsel Engeller", "Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi", "İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku", "Doğaya ve Hayata Bağlılık" ve "Ölüm Korkusu" olmak üzere 6 faktör bulunmuştur. Bu faktörlerin, alpha değerleri, açıkladıkları toplam varyans yüzdeleri ve faktör maddelerinden bazıları, sırasıyla şöyledir: Genel İyimserlik: $\alpha = .94$; %53.3; "Gelecekte umudum ve beklentilerim var.", "Yaşamak için istek duyuyorum.", "Kendimi seviyo-

Tablo 3
Yalnızlık, Depresyon Düzeyleri ve Stresle Başa Çıkma Yöntemlerini
Ayırdedebilen YSNE Maddeleri

Madde No

5	O kadar beceriksizim ki yöntemim işe yaramaz.	*42	Hayatta her zaman için bir anlam ve yaşamak için bir neden bulabileceğime inanıyorum.
6	İşlerin daha iyi gideceğinden ve geleceğimin daha mutlu olacağından umudum var.	*43	Kendime güveniyorum.
7	Cehenneme gitmekten korkarım.	*48	Hayat sona erdirilemeyecek kadar güzel ve değerlidir.
11	Ölümünden korkarım.	49	Sıkıntılarımı paylaşacak, dertleşebileceğim, bana destek olacak dostlarım var.
12	Kendimi seviyorum.	55	Korkağın biriyim, bunu yapacak cesaretim yok.
13	Gelecekte umudum ve beklentilerim var.	*58	Kendimi öldürmeyecek kadar dengeli ve sağlıklıyım.
19	Sevdiğim ve güvendiğim insanlar var.	*59	Hâlâ daha yapacak çok şey var.
20	Çalışmak insanı mutlu ve başarılı kılar.	61	Yapmaktan zevk aldığım uğraşlar var.
*21	Hayatla yüzyüze gelecek cesaretim var.	62	Kadere ve Allah'a inanırım ve O'ndan korkarım.
22	Dini inançlarım bunu yasaklar.	65	Olayların beni ölümü isteyecek kadar mutsuz ve umutsuz bir hale sokabileceğine inanmıyorum.
25	İnsanları seviyorum.	66	Arkadaşlarımdan ayrılmak istemem.
*26	Hayatımdan hoşnut ve mutluyum.	69	Bir sevdiğim var.
*27	Yaşamak için istek duyuyorum.		
*29	Hayatı seviyorum.		
39	Hayatımın ve kaderimin kontrolünün elimde olduğuna inanıyorum.		
*41	Kendimin yaşamayı sürdüreceği kadar değerli bir insan olduğuna inanıyorum.		

rum.", "Hayatımdan hoşnut ve mutluyum."; "Hayatı seviyorum." Ahlaki ve Dinsel Engeller: $\alpha = .90$; %20.6; "Kadere ve Allah'a inanırım ve O'ndan korkarım.", "Yalnızca Tanrı'nın hayatı sonlandırma hakkına sahip olduğuna inanıyorum.", "Cehenneme gitmekten korkarım.", "Dini inançlarım bunu yasaklar.", "Bunun ahlaki açıdan yanlış olduğuna inanıyo-

raşlar var". Ölüm Korkusu: $\alpha = .60$, %4.1; "Kaç yıl yaşayacağımı merak ederim ve yaşlılığı tatmak isterim", "Ölümden korkarım" ve "Yaşamayı özlemekten korkuyorum".

YSNE maddelerinden elde edilen bu altı faktör, alt ölçekler oluşturmak amacıyla değerlendirilmiştir. Faktör analizi sonuçlarına göre oluşturulan bu alt

Tablo 4
YSNE Ölçeklerinin Birbirleriyle ve Diğer Ölçeklerle Korelasyonları

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	X	Ss
1	.20***	.55***	.35***	.51***	.58***	.30***	-.15**	-	-.27***	155.76	26.97
2		.33***	.43***	.42***	.16**	-	.23***	-	.15**	27.69	12.87
3			.58***	.46***	.52***	.13*	-	-.16**	-.12*	45.22	12.96
4				.46***	.33***	-.14**	.26***	-	-	32.19	11.04
5					.38***	-.26***	-	-.23***	-.15**	17.70	4.84
6						-	.20***	-	-	10.98	4.18

***p<.001

**p<.01

*p<.05

1. Genel İyimserlik, 2. Ahlaki ve Dinsel Engeller, 3. Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi, 4. İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku, 5. Doğaya ve Hayata Bağlılık, 6. Ölüm Korkusu, 7. Stresle Etkili Başa Çıkma Yöntemleri, 8. Stresle Etkisiz Başa Yöntemleri, 9. Yalnızlık Ölçeği, 10. Beck Depresyon Envanteri.

rum.", Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi: $\alpha = .90$; %10.5; "Ailem bana bağlıdır ve bana ihtiyaçları var", "Aileme karşı sorumluluk ve görevlerim var", "Beni seven insanlar var", "Ailemin beni bencil ve korkak biri olarak tanımlarını istemem", "Sevdiğim ve güvendiğim insanlar var". İntihardan ve kötü sonuçlarından Korku: $\alpha = .80$, %6.3; "Diğer insanlar benim bencil ve zayıf biri olduğumu düşünürler", "Diğer insanların hayatımı kontrol edemediğimi düşünmelerini istemem", "O kadar beceriksizim ki yöntemim işe yaramaz", "Ailemin başları önlerinde gezmelerini istemem", "Gururum ve haysiyetim böyle birşey yapmamı engelliyor". Doğaya ve Hayata Bağlılık: $\alpha = .76$, %5.3, "Hayvanları seviyorum", "Doğayı seviyorum", "İnsanları seviyorum" ve "Yapmaktan zevk aldığım uğ-

ölçeklerin araştırmamızdaki diğer ölçeklerle korelasyonları hesaplanmıştır. Bu değerler Tablo 4'de verilmektedir (Bkz. Tablo 4).

Tablodan da görüldüğü gibi, Genel İyimserlik alt ölçeği, beklentilerimize uygun olarak, stresle etkisiz başa çıkma yöntemleri ve BDE ile negatif ilişki içindedir. Bu faktörün diğer tüm alt ölçeklerle ve stresle etkili başa çıkma yöntemleri ile korelasyonu pozitifdir, ancak Yalnızlık Ölçeği ile anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır. Ahlaki ve Dinsel Engeller alt ölçeği, streşle etkili başa çıkma yöntemleri ve Yalnızlık Ölçeği ile anlamlı korelasyon göstermezken diğer ölçek ve alt ölçekler ile anlamlı düzeyde pozitif ilişki göstermektedir. Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi alt ölçeği diğer alt ölçeklerle ve stresle etkili başa çıkma yöntemleri ile pozitif ilişki içindeyken, Yalnızlık Ölçeği ve BDE ile ilişkisi bek-

lendiği gibi negatif yöndedir. İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku alt ölçeğinin, diğer alt ölçeklerle ve stresle etkisiz başa çıkma yöntemleri ile korelasyonu pozitif yönde, stresle etkili başa çıkma yöntemleri ile ise negatif yöndedir. Yalnızlık ve depresyon ile bir ilişkisi bulunmamıştır. Doğaya ve Hayata Bağlılık alt ölçeği, YSNE'nin diğer alt ölçekleri ile yine beklenen yönde pozitif ilişki gösterirken; Yalnızlık Ölçeği, BDE ve etkili başa çıkma yöntemleri ile negatif ilişki içindedir. Stresle etkisiz başa çıkma yöntemleri ile ise anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır. Ölüm Korkusu alt ölçeğinin diğer tüm alt ölçekler ve stresle etkisiz başa çıkma yöntemleri ile ilişkisi pozitif yönde bulunmuştur. Yalnızlık Ölçeği, BDE ve etkili başa çıkma yöntemleri ile ilişkisi ise anlamlı değildir.

Daha sonra yapılan ANOVA'lar ile, YSNE alt ölçeklerinin yaş, SED ve cinsiyet değişkenlerinden nasıl etkilendiği gözden geçirilmiştir. Genel İyimserlik alt ölçeğinde cinsiyet ve SED ana etkisi bulunmuştur. Bu farklılık t-test tekniği ile incelendiğinde kadınların erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür: (Kadınlar: $X=161.37$; $ss=22.65$; Erkekler: $X=144.01$, $ss=31.35$) ($t=4.29$, $p<.001$). Bu alt ölçek, tek yönlü varyans analizine göre ele alındığında, SED'e göre farklılaşmalar görülmüştür. Üst SED grubundaki kişiler diğer iki SED grubundan daha yüksek puanlar almışlardır [$F(2,227)=3.38$, $p<.01$].

Ahlaki ve Dinsel Engeller ve İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku alt ölçeklerinde sosyodemografik değişkenlerin etkisi görülmemiştir.

Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi alt ölçeğinde cinsiyet ve yaş ana etkilerinin yanında, yaşxSED etkileşim etkisi de anlamlı bulunmuştur [$F(4,220)=2.42$; $p<.05$]. Daha sonraki analizlerde sadece cinsiyete göre anlamlı farklılaşma ortaya çıkmış ve kadınların erkeklerden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Kadınlar: $X=46.46$, $ss=12.31$; Erkekler: $X=42.61$, $ss=13.95$) ($t=2.04$, $p<.05$).

"Doğaya ve Hayata Bağlılık" alt ölçeğinde cinsiyet ana etkisi ortaya çıkmıştır. Bu alt ölçekte 20-23 yaş grubunun 14-19 yaş grubundan daha yüksek puan alarak, anlamlı olarak farklılaştığı görülmüştür [$F(2,228)=4.72$, $p<.01$]. Cinsiyete göre yapılan karşılaştırmada da kadınların erkeklerden daha

yüksek puan aldıkları gözlenmiştir (Kadınlar: $X=18.29$, $ss=4.43$; Erkekler: $X=16.47$, $ss=5.42$) ($t=2.54$, $p<.01$).

"Ölüm Korkusu" alt ölçeğinde görülen, cinsiyet ve SED ana etkileri daha sonra tek yönlü varyans analizleri ile yeniden ele alınmıştır. Kadınların erkeklerden (Kadınlar: $X=11.76$; $ss=3.87$; Erkekler: $X=9.35$; $ss=4.36$) ($t=4.08$; $p<.001$), üst SED'deki kişilerin de diğer gruplardaki kişilerden daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür [$F(2,227)=6.63$, ($p<.001$)]. Bu alt ölçekte aynı zamanda anlamlı düzeyde bir cinsiyet, yaş ve SED etkileşim etkisi görülmüştür [$F(3,203)=2.82$, $p<.04$]. Bu bugular ayrıntılı olarak daha üst düzey analizlerle ileriki çalışmalarda yeniden ele alınacaklardır.

f) YSNE Faktörlerine İlişkin Ekstrem Grup Karşılaştırmaları:

Daha önce madde düzeyinde yapılan ekstrem grup karşılaştırmaları, araştırmanın bu bölümünde YSNE alt ölçekleri üzerinden yapılmıştır (Bkz. Tablo 5).

Depresyon düzeyi düşük ve yüksek olan iki grup, YSNE alt ölçekleri açısından karşılaştırıldığında, 6 alt ölçekten 2'sinin bu iki grubu ayırdettiği görülmüştür. Bunlar, "Henüz gencim önümde yaşanacak güzel günler var." ve "Sorunlarıma başka çözümler bulabileceğime inanıyorum." gibi maddelerden oluşan Genel İyimserlik alt ölçeği ($t=3.54$, $p<.001$) ve "Doğayı Seviyorum", "İnsanları Seviyorum", "Yapmaktan zevk aldığım uğraşlar var." gibi maddelerden oluşan Hayata ve Doğaya Bağlılık ($t=2.30$, $p<.01$) alt ölçeğidir. Depresyon düzeyi düşük olan kişiler bu iki alt ölçekten de anlamlı düzeyde yüksek puanlar almışlardır.

Genel İyimserlik ($t=4.95$, $p<.005$), Doğaya ve Hayata Bağlılık ($t=3.51$, $p<.001$), alt ölçekleri, yalnızlık düzeyine göre oluşturulmuş grupları da ayırdetmiştir. Bu iki grubu ayırdeden bir başka YSNE alt ölçeği de, Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi alt ölçeğidir ($t=2.06$, $p<.005$).

En etkili ve en etkisiz başa çıkma yöntemlerini kullanan gruplara göre yapılan değerlendirmede ise, YSNE'nin alt ölçeklerinden dördünün de ayırıcı geçerliliği olduğu bulunmuştur. Bu alt ölçekler, "Genel İyimserlik" ($t=2.26$, $p<.01$), "Ahlaki ve Dinsel Engeller" ($t=2.42$, $p<.01$), "İntihardan ve Kötü So-

Tablo 5
YSNE Faktör Alt Ölçeklerine İlişkin Extrem Grup Karşılaştırmaları

YSNE Alt ölçekleri	Stresle Başa Çıkma Ölçeği				
	Etkili Başaçıkma Yöntemleri Başaçıkma >25 N=40		Etkisiz Başaçıkma Yöntemleri Başaçıkma >14 N=44		
	X	Ss	X	Ss	t
Genel İyimserlik	166.05	20.21	151.52	28.63	2.66**
Ahlaki ve Dinsel Engeller	27.18	12.65	33.95	12.98	2.42**
İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku	29.63	9.36	36.41	12.42	2.80**
Ölüm Korkusu	10.53	4.42	12.59	4.48	2.12**

	Beck Depresyon Envanteri				
	BDI < 9 N = 112		BDI > 17 N = 40		
	X	Ss	X	Ss	t
Genel iyimserlik	161.57	23.01	143.68	37.19	3.54***
Hayata ve Doğaya Bağlılık	18.28	4.49	16.15	6.26	2.30**

	Yalnızlık Ölçeği				
	Yalnızlık Düzeyi Düşük N = 34		Yalnızlık Düzeyi Yüksek N = 34		
	X	Ss	X	Ss	t
Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi	49.15	10.71	42.82	14.35	2.06*
Hayata ve Doğaya Bağlılık	19.32	3.44	15.64	5.04	3.51***

*** p < .001

**p < .01

*p < .05

nuçlarından Korku" (t= 2.80, p<.01) ve "Ölüm Korkusu" dur (t=2.12, p<.01). Genel İyimserlik alt ölçeği dışındaki diğer üç alt ölçekte etkisiz başaçıkma yöntemlerini kullananlar, etkili başaçıkma yöntemlerini kullananlardan daha yüksek puanlar almışlardır.

Tartışma

Buraya kadar özetlenen bulgular değerlendirildiğinde, 70 maddelik bir ölçek haline getirilen "uyarlanmış YSNE'nin" toplumumuzda kullanılabilir, geçerlik ve güvenilirlik düzeyi yüksek bir ölçek olduğu söylenebilir.

YSNE, sosyodemografik değişkenler açısından değerlendirildiğinde yaş ve SED etkisi görülmemiş, buna karşılık cinsiyet değişkeninden etkilendiği bulunmuştur. Kızların lehine olan bu cinsiyet farkı Batı'da yapılan çalışmalarda da görülmüştür (Linehan ve diğerleri, 1983). Örneklemimizdeki kızların puanları, erkeklerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Bu farklılığa madde düzeyinde bakıldığında, toplam 38 maddede kızların anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir. Diğer deyişle, kızlar yaşamı sürdürme açısından daha çok nedene sahip olduklarını belirtmektedirler. Depresyon ve Yalnızlık ölçeklerinde ise sosyodemografik değişkenler açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kızların daha çok sayıda yaşamı sürdürme nedenleri olmasına rağmen, stresle başa çıkma da kullanılan etkili yöntemlerden erkekler için daha az puan almaları ilgi çekicidir. Bu noktadaki beklentimiz kızların etkili başa çıkma yöntemlerini de daha çok kullanıyor olmaları idi. Diğer korelasyonlara bakıldığında, beklentilerimizle tutarlı olarak YSNE ile stresle başa çıkma da kullanılan etkili yöntemler arasında pozitif ilişki, depresyon ve yalnızlık ile ise negatif ilişki bulunmuştur. Bu sonuç bize, yaşamı sürdürme açısından daha az neden bildiren kişilerin aynı zamanda depresyon ve yalnızlık düzeyleri yüksek kişiler olabileceklerini göstermektedir.

Örneklemin yaşamı sürdürme nedeni olarak önem verdiği maddeler sıralandığında ilk 10 maddenin geleceğe yönelik planlar ve beklentiler ile yaşam arzusu temalı maddeler olduğu görülmektedir. Bu durum, örneklemin oluşturulan kişilerin yaş ortalamasının 22.08 olduğu düşünülürse beklenilecek bir sonuçtur.

YSNE maddeleri üzerinde yapılan extrem grup karşılaştırmalarında üç extrem grubun üçünde de ayırıcı maddeler olarak ortaya çıkan ve ölçekte "Genel iyimserlik" faktörü içerisindeki maddeler arasında yer alan 10 maddenin, ölçeğin diğer maddelerine oranla ayırıcı geçerliliğinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu on madde daha ayrıntılı incelenerek, risk gruplarını belirleme gibi amaçlarla da kullanılabilir. Araştırmacıların yaptıkları ek bir analiz sonucunda bu on maddenin ayrı bir ölçek olarak, Yalnızlık Ölçeği, Stresle Başa Çıkma Yöntemleri ve BDE ile korelas-

yonlarının, YSNE'nin diğer alt ölçeklerinin korelasyonlarından daha yüksek olduğu görülmüştür.

Faktör analizi sonucunda Genel iyimserlik, Ahlaki ve Dinsel Engeller, Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi, İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku, Doğaya ve Hayata Bağlılık ve Ölüm Korkusu olmak üzere bulunan 6 faktörlük yapı, Linehan ve arkadaşlarının (1983) bulmuş oldukları faktör yapısına benzemekle birlikte, bazı değişiklikler de göstermektedir.

Linehan ve arkadaşlarının "İntihar Korkusu" ve "Sosyal Açından Onaylanmama Korkusu" adını verdikleri iki faktörü oluşturan maddeler, bizim çalışmamızda birleşerek "İntihardan ve Kötü Sonuçlarından Korku" adını verdiğimiz faktörü oluşturmuştur. Orijinal çalışmada "Aileye Karşı Sorumluluk" adı verilen faktör içinde yer alan maddeler, bu çalışmanın faktör analizinde arkadaşlık ile ilgili maddeler eklendiğinden "Aileye ve Arkadaşlara Karşı Sorumluluk ve Sevgi" olarak adlandırılmıştır. Orijinal çalışmada "Ahlaki Engeller" olarak adlandırılan faktör, bu çalışmada dini inançlarla ilgili maddeleri de kapsadığından, "Ahlaki ve Dinsel Engeller" adını almıştır. Linehan ve arkadaşlarının (1983) "Hayatta kalma ve Başetme İnançları" olarak adlandırdığı faktöre ise bizim çalışmamızda "Genel iyimserlik" faktörü adı verilmiştir. Bu çalışmada Linehan ve arkadaşlarının buldukları faktörlerden başka, "Doğaya ve Hayata Bağlılık" ve "Ölüm Korkusu" olarak adlandırılan iki faktör daha çıkmıştır. Bu iki faktör, 11. madde (ölümden korkarım) dışında, tamamen bu çalışmada eklenen maddelerden oluşmuştur. Linehan ve arkadaşları (1983), ölçeğin geliştirilme aşamasında bizimkine benzer bir yol izledikleri ve çalışmaya açık uçlu sorularla başladıkları halde, orijinal ölçekte bu tür maddeler yoktur. Bu durumun son yıllarda hava ve çevre kirliliği gibi konuların sıklıkla gündeme gelmesinden ve özellikle gençler arasında bu duyarlılığın artıyor olmasından kaynaklanabileceği kanısındayız. Çevre ve doğaya yönelik bu duyarlılığın toplumumuzda üniversite öğrencileri dışında ortaokul ve lise öğrencilerine kadar yansımış olduğu görülmektedir (Şahin ve Şahin, Baskıda; Şahin ve diğerleri, 1992). Bununla birlikte, diğer faktörler içinde yer alan ve bu çalışmada eklediğimiz sevgi ve destek içerikli diğer maddelerin de (insanları seviyorum, hayvanları seviyorum;

sıkıntılarına paylaşabileceğim, bana destek olacak dostlarım bar; arkadaşlarımdan ayrılmak istemem v.b) ayırıcı geçerliği olan maddeler olduğu göz önünde bulundurulduğunda, Batı'da yapılan araştırmalardan farklı olarak ortaya çıkan bu maddelerin, kültürel ve aile yapımızın özelliklerinden kaynaklanan ve bireyleri depresyon, yalnızlık gibi sıkıntılı durumlara karşı koruyan, kültürümüze özgü maddeler olduğu söylenebilir.

Uygulamalarımız sırasında dikkati çeken bir başka nokta da YSNE'nin hatırlatıcı, çağrışım yaptırıcı bir etkisinin varolması idi. Uygulamaya katılan bazı kişiler, maddelerin içeriklerinden çok hoşlandıklarını ifade ederek, yaşamlarındaki zorlu dönemlerde, onları hayata bağlayan nedenleri hatırlatma açısından ölçeğin yararlı olabileceğine değinmişlerdi. YSNE, insanları yaşama bağlayan, hayatlarını sürdürmelerine neden olan düşünceleri yansıttığı için, düşünceleri olumlu yönde etkileyen bir ölçek olarak da karşımıza çıkmaktadır. Kişilerdeki olumsuz düşüncelere olan eğilimi farkettiler, hayatlarının olumlu yönlerini de göz önüne sermek, özellikle risk grupları için hatırlatıcı bir etken olarak önemlidir. Benzer bir koruyucu etki literatürde de belirtilmiştir (Neyra ve diğerleri, 1990; Osman ve diğerleri, 1991) Sonuç olarak, altı alt ölçekten oluşan YSNE'nin, toplumumuz için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu sölenebilir. Bu çalışmada, 70 maddelik bu ölçeğin kısaltılabileceği de görülmüştür. Kısaltılmış form, genel ruh sağlığı tarama çalışmalarında, risk gruplarının belirlenmesinde ve öz-saygı (self-esteem), kendine güven (self-confidence), kendine yeterlilik (self-efficacy) ve dirençlilik (hardiness) gibi sağlıklı kişilik boyutlarının ölçülmesinde kullanılabilir. Araştırmacılar bu yönde hazırlıklara başlamışlardır.

KAYNAKLAR

- Beck, A.T., Weissman, A., Lester, D. & Trexler, L. (1974a). The measurement of pessimism: The Hopelessness Scale. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42 (6), 861-865.
- Beck, A. T., Resnik, H. L. P. & Lettieri, D. J. (1974b). *The Prediction of Suicide*. Bowie, Md., Charles Press.
- Berman, A.L & Jobes, D. A. (1991). *Adolescent Suicide: Assessment and Intervention*. American Psychological Association. Washington D.C. (First Edition).
- Ceyhun, B. Ergin, G., & Durukan, A. (1992). Life stress in the predisposition of suicidal behaviors. Paper presented at the XVI. IASP Congress, 1-5 september, 1991, Hamburg, Germany.
- Chiles, J.A., Strosahl, K.D., Ping, Z.Y; Michael, M.C., Hall, K., Jemelka, R., Senn, B. & Reto C. (1989). Depression, hopelessness, and suicidal behavior in Chinese and American psychiatric patients. *American Journal of Psychiatry* 146 (3), 339-344.
- Connel, D. K. & Meyer, R. G. (1991). The Reasons for Living Inventory and a college population: Adolescent suicidal behaviors, beliefs, and coping skills. *Journal of Clinical Psychology*, 47 (4), 485-489.
- Crumbaugh, J. C. (1968). Cross-validation of Purpose-in-life Test based on Frankl's concepts. *Journal of Individual Psychology*, 24, 74-81
- D.İ.E. İntihar istatistikleri (1990). T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Ankara.
- Dixon, W.A., Heppner, P.P. & Anderson, W.P. (1991). Problem solving appraisal, stress, hopelessness, and suicide ideation in a college population. *Journal of Counseling Psychology*, 38 (1), 51-56.
- Dixon, W.A., Rumford, K.G., Heppner, P.P. & Lips, B.J. (1992). Use of different sources of stress to predict hopelessness and suicide ideation in a college population. *Journal of Counseling Psychology*, 39 (3), 342 - 349.
- Durak, A. (1993). Beck Umutsuzluk Ölçeğinin geçerliği üzerine bir çalışma. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara.
- Eğrilmez, A., Kültür, S., & Ulun, N. (1988). Suisid girişiminde bulunan ergenlerde psikiyatrik tanı, depresyon, anxiete ve benlik saygısı. (Psychiat-

- ric diagnosis, depression and anxiety in a group of adolescent suicide attempters). Paper presented at the XXIV th National Psychiatry and Neurological Sciences Congress, September, 19-23, Ankara.
- Folkman, S. & Lazarus, R.S. (1985). A study of emotion and coping during three stages of a college examination. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48, 150-170.
- Hisli, N. (1988). Beck Depresyon Envanteri'nin geçerliliği üzerine bir çalışma. *Psikoloji Dergisi* 6 (22), 118-122.
- Hisli, N. (1989). Beck Depresyon Envanteri'nin üniversite öğrencileri için geçerliliği, güvenilirliği, *Psikoloji Dergisi*, 7 (23), 3-13.
- Lazarus, R.S. & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal and Coping*, Springer, New York.
- Lerner, M.S., & Clum, G.A. (1990). Treatment of suicide ideators: a problem solving approach. *Behavior Therapy*, 21, 403-411.
- Linehan, M.M., Goodstein, J.L., Nielsen, S.L. & Chiles, J.A. (1983). Reasons for staying alive when you are thinking of killing yourself: The Reasons for Living Inventory. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51 (2), 276-286.
- Maner, F., Pinar, Z., Yeşilbursa, D., Taptık, S., Uğur, N., & Yaman, M. (1988). Psikiyatrik hastalarda suisid girişimi (Attempted suicide among psychiatric patients). Paper presented at the XXIV th National Psychiatry Congress.
- Neuringer, L. (1964). Rigid thinking in suicidal individuals. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 28, 54-58.
- Neyra, C.j., Range, L.M. & Goggin, W.C. (1990). Reasons for living following success and failure in suicidal and nonsuicidal college students. *Journal of Applied Social Psychology*, 20 (11), 861-868.
- Osman, A., Jones, K.&Osman J.R. (1991). The Reasons for Living Inventory: Psychometric properties. *Psychological Reports*, 69, 271-278.
- Özşahin, A., Aydın, H., Boz, U., Battal, J. & Özgen, F. (1988). İntihar girişimi sonucu acil servise başvuranlar üzerinde bir çalışma. *XXIV Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi*, GATA, Ankara, 208-213.
- Patsiokas, A.T., Clum, G.A. & Luscomb, R.A. (1979). Cognitive characteristics of suicide attempters. *Journal of Clinical Psychology*, 47, 478-484.
- Range, L.M. & Antonelli, K. B. (1990). A factor analysis of six commonly used instruments associated with suicide using college students. *Journal of Personality Assessment*, 55 (3-4), 804-811.
- Sayıl, I. (1992). Statistical data on suicide in Turkey. *Crisis*, Special Issues: Suicide and Attempted Suicide in 1981-1991. Ankara: Ankara University Crisis Intervention Center, 10-18.
- Schotte, D.E. & Clum, G.A. (1982). Suicide ideation in a college population: A test of a model. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50, 690-696.
- Siva, A. (1988). SBÖ ve KKÖ faktör analizi ve güvenilirlik analizi. Yayınlanmamış veri. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şahin, N. (1993). *Offer Benlik İmgesi Ölçeği (OSIQ-99) El Kitabı*. Orta Doğu Teknik Üniversitesi Araştırma Fonu Proje Raporu, Ankara.
- Şahin, N. ve Şahin, N.H. (Baskıda) A four-factor model of adolescent concerns. *Journal of Adolescence*
- Şahin, N.H., Rugancı, N., Taş, Y., Kuyucu, S. & Sezgin, N. (1992). Üniversite öğrencilerinin stresle ilişkili gördükleri faktörler, stres belirtileri ve başa çıkma yöntemleri. Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma Araştırma Merkezi. Araştırma Ön Raporu.
- Tegin, B. (1980). Depresyonda bilişsel bozukluklar. Beck modeline göre bir inceleme. Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.
- Uçman, P. (1990). Ülkemizde çalışan kadınlarda stresle başa çıkma ve psikolojik rahatsızlıklar. *Psikoloji Dergisi*, 7 (24), 58-75.